

Praktische Bezwaren

BEHALVE zijn vermeend Schriftuurlijk bewijs, heeft prof. Heyns ook nog enkele praktische overwegingen tegen hen, die een algemeen, welgemeend aanbod van genade en zaligheid verwerpen. Naar zijn gevoelen is de dwaling der ontkenning van de aanbod-leer een zeer ernstige, zoo ernstig, dat zij met al wat in ons is dient te worden bestreden en verworpen, minstens even ernstig als die van het Remonstrantisme. We zullen daarom ook nog even letten op de praktische overwegingen, waarop de professor dit oordeel grondt, om dan te eindigen met het noemen van enkele praktische bezwaren, die wij onzerzijds hebben tegen de voorstelling van het algemeen aanbod.

Het eerste bezwaar, dat Heyns oppert, is wel, dat men, strikt genomen, op het standpunt van hen, die een algemeen, welgemeend aanbod van genade en zaligheid loochenen, ook het welgemeende en bindende van Gods geboden moet ontkennen. Om toch vooral goed duidelijk te maken, waarheneen zulk eene loochening ons wel zou moeten voeren, vestigt de professor de aandacht zijner lezers op het voorbeeld van een moordenaar. Iemand heeft een moord begaan. Hij beging dien moord in overeenstemming met den raad Gods. God wilde dus, dat die man een moord beging. Maar

ga nu uit van de logische consequentie, dat God niet tegelijk iets wel en ook niet kan willen, en ge houdt eenvoudig aan het eene feit van Gods onveranderlijken raad vast en zegt: God wilde, dat die man een moord beging; het is dus onmogelijk, dat Hij het ook niet kan hebben gewild; dus het zesde gebod: "gij zult niet doodslaan," gold voor dien man niet en geldt voor geen enkelen moordenaar, geldt eigenlijk voor hen alleen, die nooit moorden. Zoo leidt dus het logisch consequente standpunt van hen, die loochenen, dat er twee willen in God zijn, er toe, om het algemeen bindende van Gods geboden ook te loochenen. Als er geen twee willen in God zijn, dan is er geen algemeen aanbod; dat heeft Heyns goed begrepen. Maar, indien er geen twee willen in den Allerhoogste zijn, dan is er ook geen algemeen bindende wet Gods.

Ik dacht zoo, toen ik dit las, dat dit nog al aardig was uitgedacht van den professor; zulk een gruwelijke voorstelling van onze beschouwing is er metterdaad wel op berekend om den "onervarenen" den schrik op het lijf te jagen. Stel u voor, zoo zullen de menschen gaan zeggen, nu leert die Ds. Hoeksema van Grand Rapids ook al, dat God wil, dat de menschen zullen moorden! Het is wel een bewijs, wat een ergerlijke dwaling de loochening van de gemeene gratie is! Waarlijk, men mag zulk eene dwaling wel "schuwen als de pest"! Intusschen kan men het er ook te dik op leggen. En ofschoon er misschien ook menschen gevonden worden, die onnoozel genoeg zijn, om dit alles voor echte munt aan te nemen, zal ieder, die nog een

beetje nadenkt, toch aanstonds tot de conclusie komen, dat de professor hier zeker wel een beetje aan het overdrijven is. Trouwens de professor is zelf ook vriendelijk genoeg om te bekennen, dat *wij* onze logica niet zoover doortrekken. Maar, indien we uit ons standpunt consequent door zouden redeneeren, moesten we toch bij zulk een monsterachtige voorstelling, als Heyns ons in de schoenen wil steken, wel uitkomen!

De lezer heeft natuurlijk reeds begrepen, dat wij onze logica niet alleen niet zoover doortrekken, maar dat de logica van den professor de onze ook niet is. De professor heeft ergens in zijne artikelen beweerd, dat onze logica door de zonde is aangetast geworden, zoodat we er niet meer op kunnen vertrouwen. Als ik bovenstaande redeneering van den professor lees, begin ik het bijna te gelooven. De zaak is, dat het den professor niet is toevertrouwd, om uit ons grondbeginsel conclusies te trekken. Hij geeft een handige wending aan den gang der redeneering, waardoor het werkelijk al den schijn heeft, dat hij gelijk heeft en dat zijne "consequenzmacherei" werkelijk onze logica is. Maar wie even nauwkeurig nadenkt, merkt al spoedig, dat hier sophisterij in het spel is. De redeneering van Heyns loopt zoo ongeveer als in het bekende syllogisme: 1. Is dat uw hond? Ja. 2. Is die hond moeder? Ja. 3. Dan is die hond uwe moeder! Of, zooals de vijanden van de genade Gods reeds het den Apostel Paulus aanwreven: 1. Wij worden gerechtvaardigd om niet, zonder de werken. 2. Hoe meer wij dus zondigen, hoe grooter de genade. 3. Laat ons dan zondi-

gen, opdat de genade te meerder worde! De methode van Heyns is dus een beetje gemeen (ge moogt *gemeen* hier nemen in denzelfden zin als in *gemeene gratie*).

Waar zit nu de fout in de redeneering van Heyns? Als we onzerzijds Heyns' twee-willen leer loochenen, dan loochenen we de leer, dat God *in denzelfden zin en met betrekking tot dezelfde voorwerpen precies het tegenovergestelde kan willen*. Dat is de leer van Heyns. Hij zegt: 1. God wil, dat alle menschen zalig worden. 2. God wil niet, dat alle menschen zalig worden. Zooals deze twee stellingen daar staan belichamen ze eenvoudig de grootste onzin. Zelfs beweer ik, dat geen mensch die beide stellingen kan aanvaarden. Er is geen geloof, dat ze kan omhelzen. Ik aarzel niet om te zeggen, dat Heyns ze zelf ook niet gelooft. Als hij zegt, dat hij de eerste stelling gelooft, dan heeft hij daarmede reeds beweerd, dat hij de tweede niet gelooft. Om deze tegenstrijdige stellingen echter eenigszins aannemelijk te maken, heeft Heyns het eerste willen, waarmee God wil, dat alle menschen zalig worden, verklaard in den zin van *verlangen* of *begeeren*; het tweede, als *besluit*. God begeert, dat alle menschen zalig worden; maar, omdat er van buiten af iets tusschen gekomen is, dat die begeerte verhindert, heeft God besloten om alleen de uitverkorenen te zaligen. En daarmede heeft Heyns *God vernietigd*. Heyns houdt geen God over! Maar wat doet Heyns nu? Hij beweert: als ge twee willen in God loochent, dan moet ge ook het bindende van Gods geboden loochenen. En wat is zijn fout? Dit, dat hij, opzettelijk of onopzet-

telijk, het onderscheid tusschen Gods besluitenden en zedelijken wil uit het oog verliest. De redeneering, die Heyns ons in de pen schuift loopt als volgt: 1. God wil (naar Zijn besluit), dat iemand een moord begaat. 2. God wil dus (zedelijk) een moord. 3. God kan het zesde gebod niet ernstig meenen. Welnu, dat hebben wij nooit geleerd. Geen gereformeerd mensch is ooit zoiets in zijn hoofd opgekomen. Ook is dit geen logica, maar sophisterij. De fout is, dat Heyns *zijn* dualistisch verdeelen van den wil Gods inschuift in hetgeen hij voorstelt als *onze* redeneering en dan *zijne* scheeve conclusie *ons* wil aanwrijven.

Doch zoo redeneeren wij niet. Integendeel, wij redeneeren als volgt:

1. God heeft eeuwiglijk, soverain gewild (Gods raad), dat hetgeen Hij haat (zedelijk) er zijn zou en geschieden zou (de zondaar en de zonde); en dat wel opdat Zijne gerechtigheid en heiligheid als haat tegen de zonde openbaar zou worden. Gods raad is niet dualistisch, maar antithetisch. Zooals God dus eeuwiglijk de Zijnen met een soevereine liefde gekend heeft en kent, zoo heeft Hij ook eeuwiglijk met een soevereine haat des welbehagens de verworpenen gekend en kent Hij hen eeuwiglijk. In Zijn raad *zijn* de uitverkorenen gekend, verordineerd, geroepen, gerechtvaardigd en verheerlijkt. In zijn raad *zijn* de verworpenen verstooten, gevallen, verloren, uitgeworpen in de buitenste duisternis. Wat in den tijd geschiedt, heeft God eeuwiglijk voor Zich en bij Zich. Hij heeft Jakob eeuwiglijk lief; Hij haat Ezau eeuwiglijk. God haat

dus de goddeloozen en hun doen eeuwiglijk! Want, en dat vergeet Heyns altijd weer, God is GOD!

2. Als dus de goddelooze, in het bedrijven zijner zonde in den tijd, *Gods raad uitvoert*, dan doet hij, als redelijk-zedelijk, willend en bewust schepsel, datgene, *wat God haat*. Dat zij Gods raad uitvoeren, doet aan het feit niet af of toe, dat ze in het uitvoeren er van doen hetgeen strijdt met Gods wil en hetgeen Hij haat, zoodat ze voorwerpen worden van Zijn wrekende gerechtigheid. Zoo leert het de Heilige Schrift. Als de goddelooze Joden Jezus kruisigen, dan voeren ze naar Gods raad uit, wat Hij haat. Zoo staat Farao er ook volkomen naar Gods raad om luide "Neen" tegen God te zeggen. Zooals hij daar in Egypte staat, zoo staat hij eeuwiglijk in Gods raad, en dat wel, opdat God in hem Zijn kracht bewijzen zou. En zooals God hem daar in Egypte haat in al zijn goddeloozen opstand tegen den Allerhoogste, zoo haat God hem eeuwiglijk, met een souvereine haat des welbehagens in Zijn raad.

3. Als de goddelooze in den tijd Gods raad uitvoert in het doen van hetgeen God haat, dan handhaaft God Zichzelven tegenover hem en toont hem, dat Hij hem in zijn goddeloos doen haat, zooals Hij hem in Zijn raad gehaat heeft, en blijft Hij daarom van dien goddelooze eischen: "gij zult Mij liefhebben en Mijne geboden onderhouden." Tegenover dien eisch der Goddelijke wet, waarin God Zichzelven handhaaft als het Eeuwig Goed, staat die goddelooze ook in Gods eeuwigen raad. Tegenover dien eisch staat hij ook in den tijd. Het ligt metterdaad *alles* vast in 't souvereine welbehagen van God, Die waarlijk GOD is.

In de logica van bovenstaande zal Heyns geen fout kunnen ontdekken. Ook zal hij mij toestemmen, dat we op deze wijze, zonder twee-willen dualisme, toch vasthouden aan het bindende van Gods wet voor alle menschen. Heyns zou kunnen tegenwerpen, dat wij op deze wijze een geheel, gansch zeer vreeselijke voorstelling van God krijgen. Maar dat is geen tegenwerping, doch een bewijs voor het waarachtige van mijne voorstelling. Want, let er toch wel op, God *is* gansch zeer vreeselijk! Of heeft Heyns het zelf nimmer met aandacht gezongen:

Hoe groot, hoe vreeselijk zijt G' alom!
Uit Uw verheven heiligdom,
Aanbidd'lijk Opperwezen! ?

En zal de "vreeze des Heeren" ooit in onze verwaterde eeuw weer het volk des Heeren door de ziele trillen, dan moeten we onszelven geen zoetsappig twee-willen afgodje vormen, naar eigen inbeelding, die ons liefelijk wat gemeste ossen aanbiedt; maar dan moeten we dien God weer kennen en voor het aangezicht leven van Hem, voor Wien ook de serafijnen hunne aangezichten al sidderend verbergen! Och, wilde ons Gereformeerde volk zich slechts bekeeren tot dien levenden God! Bekeert U! Waarom toch zou de Gereformeerde Kerk sterven?

Korter kunnen we zijn in het behandelen van de overige praktische bezwaren van Heyns tegen onze voorstelling der waarheid. Hij beweert, dat wij Gods eer aantasten. Wij doen dat, allereerst, volgens den

professor, doordat wij eigen rede stellen boven het Woord Gods. Dat Woord leert duidelijk een algemeen aanbod, en wij ontkennen het, omdat het niet strookt met onze rede. Op dit bezwaar behoeven we thans niet weer in te gaan. We hebben in het voorgaande, meenen we, duidelijk genoeg bewezen: 1. Dat deze aantijging niet waar is en dat wij uit de Schrift redeneeren; 2. Dat prof. Heyns zelf keer op keer zich schuldig maakt aan de methode, die hij ons aanwrijven wil; hij redeneert er dikwijls maar op los, zonder zich om de beteekenis der Schrift te bekommeren; denk slechts aan zijn omschrijving van het Evangelie; 3. Dat Gods Woord, mits goed verklaard juist in het geheel geen algemeen aanbod leert en de zaak der genade en zaligheid zelfs niet als een aanbod voorstelt. Verder tasten wij de eere Gods aan, volgens Heyns, doordat wij Gods deugden loochenen. Zoo ontkennen wij b.v. Gods waarachtigheid en stellen het voor alsof God valsch is. Want naar onze voorstelling biedt God den menschen iets aan, terwijl Hij niet wil, dat ze het zullen aannemen. Het aanbod is voor de meeste menschen niet welgemeend. Hierop nu antwoorden we, dat deze beschuldiging ons juist niet geldt, maar wel de voorstelling van Heyns. Ze geldt niet tegen onze beschouwing, want wij leeren niet, dat God den menschen iets aanbiedt zonder het te meenen. Wij leeren juist in het geheel niet, dat Hij den menschen iets aanbiedt. Wij leeren, dat genade geen aanbod is, maar een onwederstandelijk werk Gods. Wij leeren niet, dat God in het Evangelie verkondigt, dat Hij wil, dat ieder zalig wor-

den, noch ook, dat Hij allen, die het Evangelie hooren zaligheid belooft. Wij leeren wel, dat God zaligheid belooft allen, die gelooven in den Heere Jezus Christus, en dat Hij dit geloof ook werkt in de harten der uitverkorenen. Hij verkondigt dus niet een algemeen, maar een particulier Evangelie. En daarin is God waarachtig. Wij verkondigen ook, dat God wil, dat de zondaar zich bekeere en dat Hij dit rechtvaardiglijk van hem eischt, Zich handhavende tegenover den zondaar als de Eenig en Eeuwig Goede. Maar wij verkondigen niet, dat de zondaar iets tot zijn eigen bekeering kan bijbrengen, noch ook, dat God alle menschen wel wil bekeeren. En ook hierin is God waarachtig. Wij tasten dus Gods waarachtigheid niet aan. Maar Heyns doet dat wel. Want hij leert, dat God ook aan hen de zaligheid aanbiedt, die Hij van eeuwigheid heeft verworpen, die Hij zeker niet wil zaligen, die er ook niets kunnen toedoen om de zaligheid aan te nemen. God biedt de zaligheid aan aan gansch onmachtige menschen, die alleen dan, wanneer het Gode belooft hun genade te schenken, de aangeboden verlossing kunnen aannemen; doch genade schenkt God hun niet. En dat is spotten met den zondaar. Zooiets zou onder menschen metterdaad valsch genoemd worden.

Verder oppert Heyns het bezwaar, dat het Evangelie op de wijze, waarop wij het voorstellen, ongehoofbaar en onaanneembaar is! Hier komt het Remonstrantisme van den professor weer om den hoek. Hij heeft dit zelf gevoeld, want hij tracht deze stelling in het verdere van het artikel, waarin ze voorkomt, weer

goed te praten, doch zonder gevolg, zooals te verwachten was. Door de consequente voorstelling der Gereformeerde waarheid wordt het Evangelie ongeloofbaar en onaanneembaar! Als we niet prediken, dat God allen hoorders wil zaligen en het heil welmeenend aanbiedt, zal niemand ooit kunnen gelooven. Heyns maakt hier een dubbele fout. In de eerste plaats ziet hij voorbij, of loochent hij hier, dat het Evangelie metterdaad onaanneembaar is en ongeloofbaar voor elk natuurlijk mensch. En in de tweede plaats is deze stelling een ontkenning van de Gereformeerde waarheid, dat God het geloof werkt in de harten der uitverkorenen, en dat het, nadat God dit geloof werkt in de harten der uitverkorenen, en den hoorder krachtadiglijk heeft geroepen, onmogelijk is, dat hij het Evangelie niet geloovig zou omhelzen. Voor Heyns echter berust de mogelijkheid van het gelooven van het Evangelie op deze redeneering: 1. God biedt alle menschen welmeenend het heil aan; 2. Ik behoor tot alle menschen; 3. Dus mag ik het Evangelie aannemen. Doch dit juist is zandgrond. Wie op den grond, dien Heyns als zoodanig voorstelt, zijne zaligheid bouwt, wie niet anders heeft dan dit rede-geloof, gaat zeker verloren. Dat is het verderfelijke van de voorstelling van Heyns.

Van gelijksoortigen aard is het verder bezwaar van Heyns, dat onze voorstelling de menschen lijdelijk maakt. De mensch, zegt Heyns, moet iets doen, om zalig te worden. Ge kunt maar niet tot hem zeggen: ge behoeft heelemaal niets te doen! Neen, hij

moet gelooven en zich bekeeren! Dat doende zal hij zalig worden. Nu, daarover zijn we het goed eens. Zelfs zijn we het niet met Heyns eens, als hij beweert, dat kleine kinderen niet door het geloof zalig worden. Zeker, in den weg des geloofs en der bekeering wordt de mensch zalig. Maar we zijn het niet met hem eens, als hij volhoudt, dat een aanbod van zaligheid den mensch aan het werk zet. Hij wil zeggen, dat, indien we geen algemeen welmeenend aanbod van genade verkondigen, de mensch maar lijdelijk gaat neerzitten en wachten op God als een stok en blok. Doch alweer ziet Heyns twee dingen voorbij, omdat hij nu eenmaal niet Gereformeerd denkt. Hij ziet voorbij, dat geen aanbod van genade den mensch ooit aan het werk zal zetten. En hij ziet ook voorbij, dat almachtige genade dit juist onafwijsbaar doet. Er is hoegenaamd geen gevaar, dat hij, die door de genade Gods getrokken werd, een stok en een blok wordt, al evenmin, als er gevaar is, dat de goddelooze tegenover het Evangelie zich als een stok en blok aan zal stellen. Neen, onder zuiver Gereformeerde prediking komt ieder te staan voor het aangezicht van den levenden God. De goddelooze wordt in zijne conscientie getroffen en wordt veroordeeld, als hij altijd weer zegt: "neen, ik wil God niet!" En de door God begenadigde kan het nooit laten om uit te roepen: "o God, wees mij zondaar genadig!" En God wordt in beider conscientie gerechtvaardigd, als Hij oordeelt.

Hoe door en door Remonstrantsch de voorstelling van Heyns is, mag ten slotte nog blijken uit zijne uit-

eenzetting van hetgeen hij noemt het "genade-bevel." Heyns wil onderscheid maken tusschen een "bevel van Gods recht" en een "genade-bevel." Nadat hij heeft getracht om duidelijk te maken, wat hij door het eerste verstaat, gaat hij over het "genade-bevel" aldus voort:

"Dit echter geldt niet genade-bevelen Gods, die niet ten doel hebben de handhaving van Gods recht, waaraan door Christus is voldaan, maar des menschen behoudenis. Zulk een bevel aan een zondaar die in zichzelf gansch onmachtig is om het te doen, moet insluiten, dat God tegelijk met Zijn bevel het vermogen en de kracht geeft om te doen wat Hij den zondaar beveelt te doen. Anders zou het niet kunnen zijn een genade-bevel, een bevel tot des zondaars behoud, een bevel waarin God het wel met den zondaar meent, gelijk Hij 't in Zijn Evangelie wel met den zondaar meent. Ongehoorzaamheid aan het Evangelie is dan voor hem tot wien het bevel des geloofs en der bekeering komt, niet een zaak van *niet kunnen* maar van *niet willen*. Zij die onder het Evangelie verloren gaan, gaan verloren omdat zij *niet gewild* hebben. In het feit dat God hem, den onmachtige, om hem te behouden en dus uit genade, beveelt te gelooven en zich te bekeeren, ligt voor den zondaar de verzekering van Goddelijke bekwaming daartoe. Gehoorzamende, zal hij ontwaren dat hij gehoorzamen kan, dat hij die bekwaming metterdaad ontving. Aan zulk een bevel, zulk een bede niet te gehoorzamen, is openbaring van niet te willen."

Veel behoef ik hier niet aan toe te voegen. Heyns schrijft hier duidelijke taal. Allen, die het Evangelie hooren, ontvangen van God ook de bekwaammakende genade, om het aan te nemen, of . . . te verwerpen! Hij, tot wien het bevel van geloof en bekeering komt, *kan* het Evangelie ook aannemen. Voor hem is ongehoorzaamheid aan het Evangelie geen zaak van *niet kunnen*, maar eenvoudig van *niet willen*. Wij prijzen het in Heyns, dat hij in elk geval consequent is. Hij heeft den moed van zijne overtuiging. Hij trekt zijn grondstelling door. Hij heeft goed begrepen, dat bij de leer van het algemeen, welgemeend aanbod van genade, die van de totale onmacht des menschen niet past. En hij loochent wel niet de natuurlijke onmacht des menschen, maar hij leert, dat alle hoorders des Evangelies van God macht ontvangen, om het te kunnen aannemen, indien ze willen. Hoe zich zoiets geestelijk-zedelijk laat voorstellen, laten we nu buiten bespreking. Feit is, dat het aannemen van het Evangelie toch aan den vrijen wil der hoorders wordt overgelaten, een vrijen wil, die zij met en onder het "genade-bevel" ook allen ontvangen! En hiermede is de Remonstrantsche voorstelling van Heyns compleet, zij het dan ook, dat zij wil varen onder Gereformeerde vlag!

En met dit laatste heb ik ook uiting gegeven aan hetgeen ik mijn voornaamste praktisch bezwaar zou willen noemen tegen heel de voorstelling van Heyns. Principieel is mijn hoofdbezwaar, dat Heyns God geen GOD laat. Herhaaldelijk heb ik hierop gewezen. Prak-

tisch is mijn hoofdbezwaar, dat men, met de voorstelling van Heyns Remonstrantsch *is*, maar *voorgeeft* Gereformeerd te zijn.

En dat is valsch!

Het is de leer met twee aangezichten.

Officieel is men Gereformeerd. Men onderschrijft de Drie Formulieren van Eenigheid zonder gewetensbezwaar. Dat men dit doet zonder conscientie-bezwaar, vindt zijn oorzaak daarin, dat men geleerd heeft, dat het zuiver Gereformeerd is, om staande te houden, dat God de uitverkorenen alleen wil zaligen en daarnaast, dat God wil, dat alle menschen zullen zalig worden. Men geloof, dat de genade particulier is, maar ook, dat dezelfde genade algemeen is; dat het stuk der zaligheid een stuk is, dat afhangt van onwederstandelijke genade, maar ook, dat het een algemeen aanbod is; dat de mensch totaal onmachtig is om de zaligheid aan te nemen, maar ook, dat hij het niet is. En men *blijft* dit zonder gewetensbezwaar zoo belijden, omdat men zich de moeite niet getroost om zelfstandig de waarheid te onderzoeken. Van grondig Schriftonderzoek komt niet veel. De Drie Formulieren van Eenigheid kennen de meesten niet, zeer velen zelfs niet eens bij name. En veel van hetgeen ik hier schrijf, geldt niet alleen van gewone kerkleden, maar ook van predikanten. Dat dit de toestand is, weet men in de Christelijke Gereformeerde Kerken even zoo goed als ik.

Doch het spreekt wel vanzelf, dat geen mensch, vooral geen onderwijzer des volks, in de praktijk op dit tweeslachtig standpunt kan blijven staan. Het gaat

nu eenmaal niet aan, om de lijnen van de twee-willen leer door te trekken. Daardoor komt het in de eerste plaats, dat men, wat de ontwikkeling der Gereformeerde waarheid betreft, op het doode punt staat. Men kan niet verder. Men wil langs twee lijnen de Schrift verklaren, maar Gods Woord is één. Daarom kan men op het dualistisch standpunt der twee-willen leer nog wel een schijn van Schriftuurlijkheid overhouden, zolang men aan de oppervlakte blijft, maar de rijkdom der Schrift laat zich op dat standpunt nooit verstaan. Op zijn best kauwt men dan ook op traditioneele, dat is door en door levenlooze en dorre wijze, over, wat al honderdmaal gekauwd en herkauwd is. Doch dat is het ergste nog niet, schoon het erg genoeg is. Erger is, dat het dualistisch standpunt in de praktijk onhoudbaar is en dat de noodwendigheid der logica ten slotte hoe langer zoo meer dwingt om de eene zijde van het dilemma, dat men zich heeft ingebeeld, te laten varen. En ook ligt het wel in den aard der zaak, dat de lijn, die men verlaat, die van de predestinatie is. De verwerping heeft men reeds lang doodgezwegen. De verkiezing gaat er ook aan. Zoo is het met de praktijk der prediking. En zoo is het ook met het onderwijs. Een der jongste bewijzen hiervoor acht ik wel het catechisatieboekje, dat onlangs door Dr. Y. P. De Jong in het licht werd gegeven onder den titel: "Primer of Reformed Doctrine." Daarin wordt de predestinatie, met verkiezing en verwerping, niet alleen niet ontwikkeld, maar zelfs niet eens genoemd! Het is schier ongelooflijk, dat een gereformeerd predikant een boek-

je zou uitgeven om als handleiding te dienen bij het onderwijs in de Gereformeerde Geloofsleer en de predestinatie zou vergeten, of met opzet voorbijgaan! Doch daar gaat het heen. Daarom is het, dat zoovelen der Christelijke Gereformeerde Kerk overal heenloopen, vooral gemakkelijk iemand volgen, die nog eenige warmte in zijn prediking openbaart, maar door en door Arminiaansch is.

En eindelijk is de voorstelling, die Heyns biedt van de waarheid, ook een verderfelijke, omdat ze in den grond der zaak gespeend is aan den diepen geestelijk-zedelijken levensernst, die de Schrift en de Gereformeerde waarheid kenmerkt. Het gaat in de beschouwing van Heyns niet om God, maar om den zondaar. Het gaat om de zaligheid des zondaars en die zaligheid bestaat dan eigenlijk daarin, dat hij bij zijn sterven naar den hemel gaat. Dit wordt hem aangeboden. Het gaat om de gemeste ossen. Uit het motief om die vleeschelijk-gedachte zaligheid deelachtig te worden, wordt er bij den zondaar op aangedrongen om zich te bekeeren en te gelooven. Men kan het van vele Gereformeerde kansels, zoowel als op de hoeken der straten hooren: "Neem Christus vandaag aan, want morgen kon het te laat zijn!" Dat het gaat om den levenden God en om de erkenning, dat Hij de eeuwig en eenig-Goede is, dat onze ellende daarin bestaat, dat we van dien levenden God afwijken en onze zaligheid, daarin dat we door eeuwige en soevereine genade uit die ellende worden verlost, om te deelen in de hemelsche volmaking van Gods Verbond, — och, men verstaat het

niet meer! Wat men verkondigt is eigenlijk een caricatuur van alle ware religie!

En daarom eindig ik met de ernstige bede tot de Christelijke Gereformeerde Kerken, dat ze terugkeeren tot de oude en beproefde paden der Gereformeerde waarheid; dat ze herroepen en belijdenis doen van de zonde, die ze bedreven in 1924, toen de voorstelling van Heyns triumfeerde op de Synode dier Kerken en toen men Gereformeerde ambtsdragers uitbande; en dat ze met ons gaan staan op het eenig ware standpunt, dat God GOD is, en dat Zijne genade particulier is.

Dan alleen is er hoop voor de toekomst!